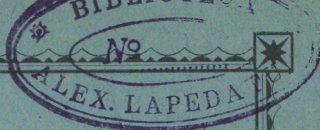

2923

189
Sinerie
462

STUDENTII

ȘI

MIHAIL COGĂLNICEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Se vinde în folosul fondului pentru ridicarea unei statui
lui Mihail Cogălniceanu, și în folosul Ligei pentru Unitatea
Culturală a Românilor.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA «VOINȚA NAȚIONALĂ»

4 — STRADA ACADEMIEI, — 4

1891.

C. 799

PREȚUL 50 DE BANÎ

2928

STUDENTII

ȘI

MIHAIL COGĂLNICEANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA «VOINȚA NAȚIONALĂ»

4 — STRADA ACADEMIEI, — 4

1891.

C. 799

BCU Cluj-Napoca

UNIVERSITATEA DE LA CLUJ

In această broșură sînt întrunite discursurile, pe cari delegații studenților universitari le-ați pronunțat la înmormîntarea lui Mihail Cogălniceanu. Ne măgulim cu credința că aceste discursuri sînt o pagină remarcabilă în istoria democrației romîne, și, ca atare, ne-am hotărît a le da la lumină.

Broșura se vinde în folosul fondului pentru ridicarea unei statui lui Mihail Cogălniceanu, și în folosul Ligei pentru Unitatea culturală a tuturor Romînilor.

UN STUDENT

TABLA DE MATERII

	<u>Pag.</u>
1) DISCURSUL D-LUI N. G. ȚURCANOVICI	5
2) » » D. A. TEODORU	7
3) » » LEON GRIGORESCU	17
4) » » CONST. V. VASILIU	23

DISCURSUL ⁽¹⁾ DOMNULUI N. G. ȚURCANOVICI

Student al facultății de medicină din Iași

Intristată Adunare!

Dacă moartea neîmblinzită ne dă cele mai dure-roase lovituri, răpindu-ne ființele cele mai scumpe inimii noastre, are însă și un dar, acela de a des-gropa faptele acelor ființe iubite. Cine nu a auzit de Cogălniceanu? Cine nu a auzit de mărețele lui fapte, atunci când au fost săvârșite? Cine nu a auzit de locul acesta, colțul «Petru Bacalu», loc în care acest ilustru barbat, împreună cu doritorii de libertate și cu tovarășii de luptă, a jucat hora Unirei? Ce act măreț putea să întreaacă pe acesta: Unirea principatelor? Ce vis mai fermecător putea avea, luptătorii de atunci, de cît acesta? Și cît devotament, cîtă muncă, cîtă energie și cîte sacrificii au trebuit să facă, pentru a-și putea vedea visul lor o realitate. Și cîte alte fapte tot atât de mărețe nu a săvârșit Cogălniceanu, și cu toate acestea nepăsarea omenească, rînd pe rînd, una cîte una, le-a înmormîntat în negura uitărei, și a trebuit să vină moartea, ca să le scoată iarăși la lumină, rînd pe rînd, și una cîte una. Pămîntul acesta, de ar simți, s'-ar cutremura de durere, acum cînd pentru ultima oară se simte atins de sfintele

(1) Pronunțat în dreptul lui «Petru Bacalu», în ziua cînd corpul ilustrului mort a fost adus în Iași.

rămășițe ale aceleia, ce altă-dată sărbătorea, tot în acest loc, izbînda unui uriaș vis. Și cît de veselă și fericită iera mulțimea adunată atunci, pentru a aduce binecuvîntări și mulțumiri luptătorului neobosit și biruitor, și cît de jalnică și strivită de durere e adunarea aceasta a unui popor, care vine să-și arăte prin lacrimi durerea și recunoștința, cătră acel care a luptat viața lui întreagă pentru unirea, neafirmarea, împămîntenirea și lumina națiunii. Și durerea aceasta ie zugrăvită pe fața tuturor, și inima fiecăruia o simte cu prisosință, atît cît limba nu poate să o tălmăcească. Căci în veacul în care trăim, ce pierdere ar fi mai zdrobitoare decît pierderea acestui ilustru barbat, care ș'-a robit viața pentru dezrobirea celor-l-alți. Și aceste fapte, acest devotament, trebuie să ne fie nouă, tinerimea, viitorul acestei țări, drept pildă, trebuie să ne oțelească inima și să ne îndemne a lucra cu energie, pentru a continua opera începută de dînsul și a da o completă dezvoltare idealelor lui. Idealul nostru nu poate fi acel care a fost al lui Cogălniceanu, căci multe din acele fapte, care pentru dînsul ierau un vis, pentru noi sînt astăzi o realitate. Iera un ideal pentru Cogălniceanu Unirea principatelor, dar ș'-a văzut idealul transformat prin muncă și devotament. Ce ideal mai măreț am putea avea noi, tinerimea, decît a munci cu energie și sinceritate, pentru a putea ajunge ca, în locul acesta, unde Cogălniceanu a jucat hora Unirei, hora înfrățirii celor două principate, să jucăm noi hora înfrățirii oricărei suflări românești.

DISCURSUL ⁽¹⁾ DOMNULUI D. A. TEODORU

Student al facultății juridice din Iași

Intristată Adunare!

Se pare că sintem o generație, pe care într-adins nenorocirea și durerea vrea să ne încerce, să ne oțelească brațul și să ne împietrească inima.

Se pare că nouă ne vine sarcina dureroasă și deznădăjduitoare, de a vedea apusul și îngroparea în noapte a acelor uriași, cari au făcut regenerarea Românilor.

Aceia cari au scos din negura protectoratelor străine țara aceasta; aceia cari au putut da viață și gândire slobodă macar unei jumătăți din trupul românișmului; aceia cari au sfărîmat lanțurile robiei și privilegiile; aceia cari au desfăcut valurile întunericului, ce necau mințile părinților și ale bunilor noștri; acești titani, cari au ieșit aproape biruitori din lupta lor împotriva zeilor tradiției și ai trecutului, — pe aceștia bunii noștri i-au întovărășit și urmat entuziazați, părinții noștri i-au admirat fermecați, iar noi.... noi îi așteptăm zeci de zile, pînă vagoane de marfă ni-i aduc din străinătate, îi primim închiși în secrie de plumb, și acelora, pe cari părinții noștri i-au încununat cu lauri, venim cerniți să le dăm cununii de lacrimi și de doliu.

(1) Pronunțat la Mitropolie în ziua pelerinagiului studenților.

Am dus la locașul de veșnică odihnă pe Conta, pe Lambrior, pe Roseti, pe Eminescu, Creangă, Alexandri, și acuma, fără ca un an să se fi strecurat la mijloc, doi uriași dispar din fața noastră: *I. C. Brătianu* și *Mihail Cogălniceanu*, unul înfățișând geniul politic al Românilor de dincolo de Milcov, cel-l-alt geniul politic și cultural al Românilor de dincoace. Ca și cum n'-am avea altă cale de bătut decît calea în spre cimitirele morților iluștri.

Se pare că tot trecutul nostru cade în ruină și că în curînd îi vom vedea scrisă istoria pe crucile unui țintirim, în cărțile de școală, în inimile cîtorva bătrîni și... în faptele lor.

Dar faptele unei generații sint ca niște slove moarte, căroră numai sufletul cetitorului îi dă înțeles și viață.

De cite ori trecem pe lingă crucile cu inscripții ale unui cimitir, citim ne aruncăm ochii, citim și rămînem reci și nesimțitori! Și prea puțin din noi se gîndesc, că acolo odihnește un suflet ce a trăit, o inimă ce a bătut. Dar și mai puțin simțesc trezindu-se într'-înșii acest traiu al sufletului acum dispărut, aceste bătăi ale inimei acum înghețate.

Așa ie și cu faptele unei generații, epitaf uriaș al ei!

Și ce dovadă mai mare voiți, decît tocmai chipul cum această generație de titani a fost judecată de cele două generații, ce au venit îndată după dînsa?

Unei generații de uriași, plini de entuziazm și energie, îi urmează una de oameni atît de fermați de predecesorii lor, încît nu mai au personalitate. O iotă nu se schimbă din testamentul trecutului, și singurul sentiment al acestei generații ie admirația imitativă: lumina prea apropiată orbește și copacii prea înalți și deși înădușă pe cei tineri.

În inimile acestei generații vom citi admirație, dar nu energie pentru un ideal nou; din opera titanilor numai jumătate o vom găsi înțeleasă, dar o vom găsi dormind.

Vine apoi o generație sceptică și fără ideal; entuziazmul celor de la 48 le pare o nebunie care-î plictisește; imitația acestui entuziazm li pare o banalitate, care-î enervează pe acești filosofi profunzi, critici fără păreche. Lei sunt de-asupra frazelor banale și a formulelor deșarte: vor regenera lumea, dar pînă atunci fac discuții de cuvinte și programe la cari renunță. In inimile acestei generații vom găsi scepticism, blazare, poate cel mult dorul de spirit și ironie: 48 rămîne mort pentru aceste inimi moarte.

Și cînd noi, tinerimea universitară, îi întrebăm în fața generației de la 48: *ce au făcut această mină de oameni?* cei dintâi ni răspund: *omnia admirari*, admirați toate ale ei; cești de al doilea ni șoptesc: *nil admirari*, nu admirați nimic.

Și cînd, nedumeriți între aceste răspunsuri, rămînem cu cumpăna gîndirei, ca din fundul trecutului se ridică o umbră măreață, a celui ce stă azi neclintit, și un glas profund ne cutremură:

«Luăți de la noi cele bune, uitați pe cele rele.

«De-am admirat trecutul, la viitor ne-am gîndit!

«Trecutul de l-am criticat, ne-am uitat tot spre viitor.

«Viitorul a ntrupat idealul nostru.

«Idealul ne-a dat energia.

«Energia ne-a dat izbînda!

«Viitor, ideal, energie, în inimile tale, tinerime universitară, caută-le. Dacă nu le vei găsi acolo, în zadar vei umbla colîndînd la porți străine. Generațiile se duc, ducînd cu iele ceea-ce nu se poate da, ceea-ce nu se dă: geniul și energia.

«Dacă inima ta va fi îngustă, tinerime universitară, ne vei lua drept nebuni, dacă inima ta va fi slabă, ne vei admira fără să ne urmezi; în faptele noastre vei găsi o carte, nu o viață, o inscripție de mormînt, nu sufletul unei generații».

Și tinerimea universitară a înțeles aceste cuvinte, cari au cutremurat-o pînă în adîncul inimei, și le-a înțeles cu atîta mai mult, cu cît azi noi avem mai mare nevoie de Cogălniceni, de oameni cari, ca dînsul, să-și puie inteligența și energia în

serviciul unui ideal mare, de oameni cari, ca dînsul, să cutriere țara, să uimească lumea, să trezască cugetul milioaneilor de Romîni, pentru a duce mai departe opera generației de la 48, pentru a lărgi libertățile și a le face reale, pentru a face Unitatea tuturor Romînilor, pentru a umaniza și democratiza civilizația noastră.

Și tocmai pentru că în fața societății noastre de azi ne găsim în aceeași poziție, în care la 48 se găsea generația ce acum se stinge, de aceea ne plecăm fruntea cu respect înaintea umbrei titanului moldovan, de aceea cu venerație îi întrebăm viața, pentru a o lua drept pildă de energie și curaj.

Cogălniceanu, dintre oamenii noștri mari politici, este acela, căruia-i datorim mai mult, noi, tinerimea universitară, căci ne datorim pe noi înșine.

Intemeierea Universităților ie rodul unei energii, al unei îndrăzneți fără samăn, dar este unul din brațele cu care a ucis trecutul vremii lui.

Despărțiți de acest eveniment prin zeci de ani, născuți atîta de tîrziu și deprinși a culege fructul și a mirosi floarea, abia putem înțelege munca și greutatea cu care a crescut arborul.

O societate în care întimplarea nașterii făcea totul, în care ziduri de cîră despărtau lumea evgheniștilor de a moșicilor, în care decî unul fără drept și fără merit se năștea stăpîn, iar altul pe vecie, fără drept de murmur, fără mijloace de luptă, se năștea rob, o societate în care claca era mijlocul de producere, bătaia mijlocul de civilizare, și o gramatică grecească în opt tomuri aproape singurul izvor de lumină, — această societate ni pare atît de curioasă, că nici o putem înțelege, atît de dișantată, încît nici nu putem pricepe cum de-a mai îndrăznit să se apere împotriva generației lui Cogălniceanu.

Și cu toate acestea, improprietărirea țaranilor, secularizarea averilor monastirești, dezrobirea țiganilor, Unirea, întemeierea Universităților chiar, toate au fost cucerite, cucerite cu greu, cucerite în urma unei lupte de titan. Pentru că nu

iera vorba de un petec de pământ ori de hirtie, pentru că nu iera chestia de întemeierea unei școli, ci de înmormintarea unui trecut greoi, nenorocit, dar pe care-l aparau cu energie cei ce huzureau în iel.

În special Universitatea, focarul de cultură, a avut un rol puternic în această distrugere a trecutului, un rol atât de puternic, că abia-l putem măsura; contemporanii acestui act abia din instinct i-au simțit însemnătatea, și de aceea, cei cari 'l-au combătut, i s-au împotrivit cu orbirea fanatizmului, cei cari 'l-au ajutat, au urmat mai mult, fără să pătrundă pe Cogălniceanu.

Pentru a înțelege azi acest rol al Universităților în crearea României moderne, să răspundem numai la această întrebare: ce iera cultura, ca factor social, în societatea pe care a revoluționat-o Cogălniceanu, și ce ieste azi?

Atunci cultura — pasere de tot rară — o modă, o distracție, azi aproape o nevoie socială; atunci un dar ascuns, cu care se împărtășeau numai cei aleși, acum o mană care se revarsă aproape peste toți cei cu mijloace; atunci — ceea ce ieste mai mult — cultura iera un mijloc de-a deosebi clasele, astăzi un mijloc de-a sfărâma barierele dintre clase; azi cultura nu mai ie proprietatea celor aleși; azi, macar de drept dacă nu de fapt, ea ie proprietatea tuturor; azi pe aceleași bănci de lemn alb, înaintea aceleiași catedre, șed coboritorii evgheniștilor alătura cu ai moșicilor de atunci, și, înaintea triumfului inteligenței, știința nu alege între moșic și aristocrat.

Așa se esplică marea simpatie, pe care o simțim pentru Cogălniceanu, noi, copii ai orașenilor și ai țăranilor; iel printr'-o lovitură de stat nu doară că ne-a dat tot ce dorim noi azi; dar ne-a dat putința să ne luăm noi ceea ce dorim; căci ne-a făcut să scurtăm vâlul de întunec, ce astupa ochii părinților și ai bunilor noștri.

Dar Cogălniceanu nu ne-a dat numai lumina, ci a și făcut din această lumină un factor social, o putere socială.

Sînt țări cari au avut oameni ce-au dat cultură poporului; dar, departe ca astă cultură să aducă noroc și fericire, ea a cășunat o nevroză dureroasă și adîncă. Rusia ie în acest caz și, în lanțurile robiei politice, inteligența rusască se zvîrcolește mai dureros decît dacă ar fi zăcut în întunec.

Și aceasta pentru că s'-a dat cultură, dar culturei nu i s'-a dat dreptul ce i se cuvine: acești oameni culți și inteligenți n'-au dreptul să cultiveze poporul; lumina lor trebuie să se întunece și inima lor să înceteze de a bate; inteligența n'-are însemnătate, n'-are putere fățișă, recunoscută, politică.

La noi însă cultura nu ie numai o podoabă a minții, ie o putere socială; noi azi nu sîntem numai unelte, cu care *cei aleși* să ducă societatea; noi azi, nepoftiți și nealeși, dar cuceritori, sîntem oameni întregi, părtași nu cu averea dar cu mintea la ducerea mașinei sociale.

Cogălniceanu ne-a dat lumina și a dat acestei lumini dreptul de a lumina mulțimea și de a călăuzi statul. Și dacă lumea cultă nu ie încă stăpînă, aceasta nu ie vina lui Cogălniceanu.

Iată de ce inima ni s'-a frînt de durere, cînd părintele nostru intelectual s'-a stîns.

Și apoi Cogălniceanu n'-a fost numai creator de factori civilizatori, pe cari să-'i fi lăsat să lucreze singuri; Cogălniceanu a fost iel singur, personal, un factor civilizator.

Iel în Moldova, ca aproape numai C. A. Rosetti în Valahia, a fost acela care a revoluționat și mijloacele de luptă politică; iel a întrebuintat cultura ca armă pentru deșteptarea naționalității noastre și pentru crearea statului modern.

Orator, creator de reviste, jurnalist eminent, avocat, profesor de istorie, dezgropător de cronică, Cogălniceanu a căutat să convingă pentru a înțemeia România modernă; 'l-au înțeles puțini, 'l-au urmat mulți, pentru că lumina farmecă, chiar cînd nu știm de unde vine și unde ne duce.

Mai mult, cultura, în convingerea și în activitatea lui Cogălniceanu, a fost continuu subordonată politice; cultura a fost o armă, o armă teribilă,

pentru că iera mare,—o armă irezistibilă, pentru că iera întemeiată pe o convincție profundă,—o armă pentru a realiza idealul politic al lui Cogălniceanu.

Acest ideal iera Unirea tuturor Românilor, iar ca organizație politică iera statul modern secularizat, întemeiat pe reprezentarea națiunii, urmînd totdeauna raportul între puterile claselor și schimbîndu-se neconținut, după cum acest raport se schimbă.

Acest stat, care rupe cu dreptul divin și tradiția divină, care face guvernul să fie samă nu numai de nevoile pămîntești ale națiunii, care ridică în principiu secularizarea societății, acest stat l-a gîndit și dorit Cogălniceanu, la statornicirea lui a lucrat iel, făcînd să lucreze cu iel și pe toți cei-l-alți, cari vedeau numai ramura dar nu copacul, cari admiraau o reformă, dar nu înțelegeau lanțul, din care această reformă făcea parte.

Uriașa concepție a noului stat, îndrăzneța ideie a statului modern, Cogălniceanu a avut-o în deplină conștiință, și tocmai aceasta ie caracteristica lui.

Iel a fost deplin conștient de ceea ce făcea, de ceea ce va urma din faptele lui ; pe cînd alții, entuziaști pentru ceea ce făceau dar neprevîzînd rezultatele, se decepționaau, iel singur rămînea neclintit.

Acestei vaste inteligenți, care a înțeles evoluția socială aproape pînă în adîncurile ie, acestei puteri intelectuale datorește Cogălniceanu optimismul lui pînă-'n cele de pe urmă zile.

Cogălniceanu a fost optimist nu numai ca om de acțiune, ca om care are nevoie să fie optimist, pentru că trebuie să lucreze. Cogălniceanu a fost optimist atunci chiar, cînd vedea că chiar faptele lui sînt atacate.

Și pentru ce ?

Pentru că știa că tot ce făcuse trebuia să facă, că tot ce se face trebuie să se facă ; se știa pe sine ca un inel în lanțul reformelor sociale, știa că acest lanț nu se termină cu dînsul.

Și de aceea ultimul lui discurs electoral cuprinde următoarele idei mari, largi, sfinte :

Ce vă spărieți, d-lor, de ideile nouă, de partidele nouă? Lăsați! Sunt de părere ca toate partidele să fie reprezentate în Parlament! Noele «partide sînt semne de nouă nevoi, și azi va fi «unul, mine doi, apoi trei, zece, căci așa am fost «și noi!»

Convingerea aceasta a progresului social, conștiința profundă a evoluției sociale l-a făcut optimist pe Cogălniceanu, alături cu împrejurarea că iel poate singur a înțeles ce face.

Improprietărirea țaranilor, ca și dezrobirea țăganilor, ca și drepturile străinilor, ca și secularizarea, ierau pentru Cogălniceanu numai măsuri necesare pentru statornicirea statului modern, și-n timp ce unii vedeau în aceste acte niște fapte de un umanitarism exagerat sau necumpănit, poate singur Cogălniceanu vedea în aceste măsuri niște leacuri necesare dar nu eterne.

Unirea, acest mare act, a fost încă pentru din-sul un pas, nu cel definitiv: ne-a mai lăsat ceva și nouă, acest titan al generației de la 48.

Și o dată ce am văzut această minte genială pătrunzînd pînă-n măruntaiele sale statul actual, rămîne să ne întrebăm: cum a realizat iel aceste idealuri?

Să le fi înțeles numai, așa cum le-a înțeles iel, și încă ar fi fost destul, pentru ca un om să ajungă nemuritor.

Dar Cogălniceanu a fost și un luptător energic.

Și cînd zicem energic, pentru a putea înțelege greutatea cuvîntului, trebuie să ne amintim că mai toate actele lui aū fost lovituri de stat.

Unirea chiar a cerut lui Cogălniceanu desfășurarea unor forțe uriașe, căci—trebuie s'-o spunem—partida boierească din Moldova a fost mai protivnică Unirei decît cea din Muntenia.

Și a trebuit o forță de titan, pentru a sili pe această partidă, nu numai să primească Unirea, dar să se și laude cu facerea ei.

Orator energic și desinteresat, Cogălniceanu da-

toră astă energie și desinteresare profunde ale pasiunii politice, nemăsuratei sale convingțiuni.

Așa veneau acele accente puternice, care îmbătau pe tovarăși și zdrobiau pe dușmani: Cogălniceanu cucerea într-o noapte un colegiu și nu colegiul care avea aceleași idei cu dînsul.

Astăzi acest titan nu mai iese.

Ce-a rămas dintr'-însul, ce admirăm noi?

Dar noi n'-am văzut acest uriaș în floarea vrstei lui; noi n'-am auzit colosul în luptele lui, n'-am văzut Ceahlăul, ci ultimele lui ramificații, acolo unde culmea se pierde în șes.

Atunci cu inima și gîndul ne-am suit îndărăt: din culme în culme, de pe deal pe munte, de pe munte pe pisc și acolo am rămas amețiți de priveliștea ce vedeam.

Inteligența vastă a unui geniu, energia neînfrîntă a unui titan, iată ce a fost Cogălniceanu.

Dintr'-însul rămîne puțin pe terenul artistic și literar; cronicile publicate, cîteva articole admirabile, cîteva discursuri mărețe, încercări de reviste, rapoarte politice, iată aproape tot; țara noastră ie chemată a nu rămînea la începuturi și poate în un viitor apropiat va rămînea pitic acest colos pe terenul istoriei și al literaturii.

Dar ceea ce va rămînea etern colos iese omul, uriașul titan politic, unul din cei mai conștienți revoluționari de la 48, unul din cei mai mari creatori ai Romîniei moderne, aproape singurul care a înțeles că ea nu poate fi staționară.

Da, admirăm în Cogălniceanu pe istoric, orator, ziarist, literat și artist; dar mai mult admirăm pe omul politic, energic și îndrăzneț, care a sfărîmat evul mediu al Romînilor pentru a aduce evul modern.

Admirăm pe acest erou în faptele lui, dar îl admirăm mai mult în sufletul lui, care subordonează literatură, artă, știință, idealului politic de emancipare și civilizare a Romînilor.

*

Umbră sfîntă a unei generații ce se stinge, ti-

nerimea universitară nu uită că-ți ieși părinte sufletesc și părinte politic, că i-ai dat cultura, și că din cultură ai făcut o armă de emancipare a Românilor.

Cea mai mare dovadă de durerea ce-o încercăm azi, de pustiul ce moartea ta lasă între noi, ieste încordarea ce facem de a umplea prin faptele noastre acest pustiu.

Umbră sfântă a unei generații ce se stinge, tinerimea universitară depune azi la sicriul tău o cunună de lăcrămioare, pentru că lacrimi ne-a stors din ochi pierderea ta.

Cea mai mare dovadă că te iubim, că te înțelegem, că vom duce mai departe cariera ta, nu ie pelerinajul ce facem azi la catafalcul tău; ie pelerinajul ce vom face peste câțiva ani la mormânt, pentru a-ți depune, nu cunune de flori, ci cununa faptelor noastre de cetățeni.

DISCURSUL ⁽¹⁾ DOMNULUI LEON GRIGORESCU

Student al facultății de litere din Iași

Intristată Adunare !

Pentru a ne da samă de activitatea lui Mihail Cogălniceanu, trebuie a avea în vedere elementele complexe, care determină activitatea unui om. Dar mai cu samă trebuie a considera două elemente : unul personal și altul social, care se influențază reciproc. Iată de ce ieste nevoie a esplica acte individuale în raport cu societatea în care a trăit individul. De aici rezultă relativitatea lor : nu aceeaș însemnătate are un progres realizat prin inițiativa unui om într'-o societate cultă, ori într'-una semi-barbară. Acest punct de vedere va arunca o lumină neașteptată asupra generației apuse, în care răsare așa de puternic înalta figură a lui Mihail Cogălniceanu.

Numai cînd vom cunoaște starea de ignoranță a societății contemporane acestei generații, organizarea sa primitivă, lipsa oricărui sentiment patriotic, corupția care se furișase în toate clasele, întreaga fizionomie reacționară a națiunii noastre cu 50 de ani în urmă, numai atunci vom putea aprecia progresul realizat și valoarea barbaților, căroră se datorește acest progres.

Alătura cu acest element : societatea, se în-

(1) Pronunțat la cimitir în ziua înmormintării.

samnă însuși indivizii. În mersul înainte al societăților, toți contribuim mai mult ori mai puțin.

Viața socială ieste rezultanta a nenumarate existențe individuale; precum micile picături se adună în piraie, care devin torente și riuri puternice, așa și neînsemnatele acțiuni individuale se îndrumază inconștient spre aceeaș matcă și alcătuiesc progresul social. Cu toate acestea, în istoria noamului omenesc se pomenesc numai citeva nume, legate de anumite epoce și evenimente. În realitate sînt puțini aceia cari dau o direcțiune evenimentelor și le impun personalitatea lor. Asemenea oameni se deosebesc prin o inteligență superioară, prin o voință energică, printr'un sentiment larg, umanitar, și o inimă generoasă, în care răsună adînc nevoile și suferințele celor-l-alți. Pe cînd la majoritatea oamenilor ideile rătăcesc nesigure în domeniul minții cu caracterul lor abstract, la aceste naturi alese aũ o puternică tendință spre realizare; voința intervine de cite ori o idee nouă a încolțit în cuprinsul minții lor. Prin o imensă simpatie asemenea oameni rezumă aspirațiile și tendințele obștești; de multe ori însă ajung la adevăruri și rezultate în afară de cunoștințele mulțimei și devin astfel antemergătorii progresului. În acest caz se află generația din 1848 și aceasta face marele său merit.

În această generație un mare loc îl ocupă M. Cogălniceanu. A rezuma tot ce a făcut Cogălniceanu ca om și ca om politic, ieste foarte greu. Aproape pe toate terenurile ș'-a întins imensa sa activitate. Ceea ce cunoaștem toți, sînt acele acte mari, cari stau la temelia însuși a statului nostru. Mă voiu mărgini a determina, în trăsuri generale, caracterul său propriu și locul pe care-l ocupă în dezvoltarea națiunii noastre. M. Cogălniceanu se deosebește prin vederi în adevăr largi, cu orizonturi întinse, nețarmurite, pe care le-a avut în tot cursul vieței sale. Posedînd cunoștinți serioase, avînd o cultură generală însemnată, actele sale izvorăsc firesc din convingeri clare, sigure, luminate de un patriotizm în care lipsește fanatismul.

Superioritatea minții sale l-a făcut să întrevadă folosul reformelor și înnoirilor pe care le propunea. Această vastă inteligență și energie neîntrecută pe care a avut-o, dau persoanei sale un loc aparte în istoria noastră contemporană. Caracterul său stă izolat, personalitatea sa bine deosebită de a celorl-alți. Generația din 1848 a fost însuflețită de un mare patriotizm, de un entuziazm fără margini; dar poate-î lipsia în parte vederea sistematică, conștientă. Tocmai această vedere a avut-o Cogălniceanu într-un grad foarte mare. Avînd inima generoasă a oamenilor mari, sentimentele sale ierau luminate de scînteia unei minți geniale și îndreptate de o voință neînvinsă. La iel se găsește acordul, așa de necesar omului politic, între sentiment și inteligență, între bătăile inimii și hotărîrile minții.

În avîntul faptelor care se îndeplineau, în împrejurările grele prin care trecea țara, el ș'-a dat sama în chip ezact de adevarata stare de lucruri, și a luat măsuri chibzuite și potrivite necesităților.

Două lucruri însemnate au fost recunoscute de iel ca principii conducătoare în calea de urmat a poporului românesc.

1) Că nimic durabil nu poate fi realizat într-un stat, fără participarea întregii națiuni la viața socială și politică.

Dar pentru ajungerea acestui scop iera nevoie de a participa economiceste 4 din 5 părți ale națiunii, pentru că unde nu-î asigurată existența materială, drept politic, neatîrnare cetățenească sînt vorbe zadarnice. În urma acestei convingeri a săvirșit, împreună cu Domnul Cuza, mărețul act al împrumutării țăranilor, pîndînd astfel o bază sigură viitoarei societăți democratice.

Acest act ieste de sigur cel mai important, nu numai din cite le-a făcut Cogălniceanu, dar din toată mișcarea noastră socială. Pentru a-î aprecia însemnătatea, trebuie să ne gîndim la opoziția înverșunată, pe care a întîmpinat-o din partea boierimeii ignorante și reacționare, trebuie să ne gîn-

dim că pînă azi chiar se găsesc oameni, cari nu-'și dau sama de importanța acestei chestiuni.

2) Cogălniceanu a mai văzut într-un mod clar, că viitorul nostru nu-'i mărginit numai între Carpați și Dunăre, ci trebuie să cuprindem în aspirațiile noastre întreaga națiune romînească, dacă voim să trăim.

Puțini au înțeles acest lucru așa de bine, și puțini au ridicat un glas așa de eloquent pentru apararea fraților noștri din țările subjugate.

Dacă am cerceta mai departe viața și activitatea acestui mare cetățan, am vedea marele rol pe care 'l-a avut în toate actele politice întîmplute de la 1859 incoace; am vedea cit de mult îi datorim pe terenul cultural, și ne-am convinge astfel, că o mare parte din progresele realizate se esplică prin faptele sale. Dar adevaratul progres, datorit aproape exclusiv lui Mihail Kogălniceanu, ie progresul social. Prin improprietărirea țăranilor s'-a făcut un pas uriaș în sensul nivelării claselor sociale, în sensul moralizării societății și a indivizilor. În locul societății vechi așa de imorale în alcătuirea sa, a început să se ridice societatea nouă, cu alte tendințe, cu alte idealuri. Și în toată această neîncetată activitate Cogălniceanu a fost veșnic la înălțimea problemelor nouă care se arătau. În general generațiile vechi au rămas în jurul idealurilor din tinereța lor, și au devenit de multe ori un element reacționar față de generațiile tinere. Singur iel a fost o fericită excepție; prin o elasticitate de gîndire în adevăr de admirat, a recunoscut totdeauna legitimitatea noelor întrebări care se pun, adînc convins că treptat cu dezvoltarea societăților se nasc alte probleme.

Adunați în jurul corpului neînsuflețit al lui Mihail Cogălniceanu, simțim cit de banale sînt cuvintele, prin care voim să ne arătăm părerea de rău. În fața morții ne cuprinde un sentiment adînc de tristeță.

S'-ar părea că o suflare rece, venită din adîncul veșniciei, ne-a atins și pe noi. În fața corpului fără de viață, în care nimic din lumea înconjură-

toare nu mai găsește răsunset, simțim că, în mod conștient ori inconștient, se naște în sufletul nostru indoiala. Ce-î viața? Pentru ce o clipă de existență într-o eternitate de neexistență? Și cu cât mai mult ne punem aceste întrebări, când vedem dispărind din mijlocul nostru pentru totdeauna o ființă, în care a vibrat viața așa de puternic, în mintea căreia au încăput sentimente așa de adânci? Am ajunge la un răspuns prea descurajator, dacă n-am găsi un element constant în viețile trecătoare; și acest element constant ieste însăși viața eternă, care se scurge prin clipe trăite, legând ca o nesfârșită pânză generație de generație.

Trăim în cei ce au fost, trăim în cei ce vor fi.

Ca semn exterior al acestei vieți, sînt actele noastre, cari pot fi și iele nepieritoare. Să statornicește o simpatie, o comunitate morală și intelectuală între noi și cei din jurul nostru, între cei ce trăiesc și cei ce nu mai trăiesc. În acest senz, dacă M. Cogălniceanu nu mai ieste ca ființă, iel trăiește în faptele sale, pe care le întîlnim la fieștecare pas, în gîndirile sale, de care sîntem călăuziți și noi, generația nouă. De aceea, cu adîncă venerație ne înclinăm înaintea acestui mormînt. I-a fost dat lui Mihail Cogălniceanu să lase o urmă neștearsă în istoria țării sale. Nu în slabe cuvinte se pot arăta marile sale fapte, ci, precum singur a spus-o la moartea lui Cuza-Vodă, iele stau scrise pe însăși fața țării romînești; iele se arată în legile, instituțiile cu care ș'-a înzestrat patria; iele se oglindesc în sufletul a milioane de oameni, deveniți din clăcași proprietari de pămînt și cetățeni liberi.

Intristată adunare! În vremea cînd se credea că regele absolut putea singur să facă fericirea națiunilor, iera obiceiū ca la moartea regilor franceji să se enunțe; «Regele a murit, trăiască regele», voind să se arăte prin aceste cuvinte eternitatea principiului monarhic. Noi, cari sîntem convinși că principiul *democratic* ieste singur vrednic de o națiune care aspiră la un viitor măreț și potrivit firei omenești, în fața acestei figurī mărețe, care

a reprezentat așa de strălucit democrația, nu putem exprima mai bine eternizarea amintirii sale decât spunînd: Mihail Cogălniceanu, marele patriot, a murit, *trăiască democrația*.

DISCURSUL ⁽¹⁾ D-LUI CONSTANTIN V. VASILIU

Student al facultății juridice din București

Intristată Adunare!

Tinerimea universitară din Capitală își indeplinește cea dintâi datorie către *părintele democrației române*: ea aduce prinosul ieii de recunoștință lui *Mihail Cogălniceanu*, și, în fața corpului neînsuflețit al aceluia, care odinioară a însuflețit o nație întreagă, ce ar putea spune, cum i-ar putea mai bine venera mormîntul care i s'-a deschis, decît făcînd ce i s'-a cerut cu atîta căldură: *legămîntul solemn de a merge înainte*, pe calea pe care geniul lui, astăzi stins, i-a arătat-o.

Lacrimi nu aducem la mormîntul lui Mihail Cogălniceanu, căci la mormintele oamenilor mari nu trebuiesc lacrimi. La mormîntul lui aducem încrederea și credința noastră în acele ideale mari și mîntuitoare ale veacului în care trăim, ideale al căror cel mai glorios reprezentant a fost iel.

Lacrimi am adus și vom aduce la mormîntul aceluia cari, vitregiți de oameni și împrejurări, își sting prea de timpuriu flacăra vieții, în durerea de a-și fi pierdut înțelesul venirii lor pe lume. Și la mormîntul, nu de mult închis, al lui Mihail Eminescu am adus lacrimile noastre.

Vom aduce lacrimi la mormîntul aceluia cari, uîtn-

(1) Pronunțat la cimitir în ziua înmormîntării.

du-și inima în joasnică frământare a intereselor mici și egoiste, își cred menirea încheiată, scopul vieții împlinit, dacă în ceasul de moarte nu vor avea să numere năcazuri multe pe răbojul vieții lor. La mormîntul acestora, a căror morală se încheie în cuvintele: «veniți pe lume pentru a nu fi a nimănuși, lumea creată pentru a fi numai a lor», —la mormîntul acestora, da, vom deplînge.

Dar la mormîntul unui om, a căruia viață ie desfășurarea unei lupte uriașe pentru ridicarea tuturor celor uitați de toată lumea, la mormîntul unui om care și-a înalțat veacul în fața posterității, și a închis ochii cu înalta mîngiere de a-și fi făcut datoria, la mormîntul unui asemenea om nu vom aduce lacrimi,

Mormîntul lui Mihail Cogălniceanu îl salutăm, căci iel ie pentru noi isvor de înbarbare și înalte inspirații. Pe el stă scrisă pagina cea mai glorioasă din istoria modernă a țării romînești, la iel vom veni de acum înainte să învățăm lecția sublimă a devotamentului pentru cauzele mari, a luptei entuziaste pentru izbînda lor. Il salutăm dar cu venerație, și ultimul cuvînt pe care îl lăsăm aci, ie: de la mormîntul lui Mihail Cogălniceanu, tinerimea universitară se reîntoarcelă lucrul iei cu inima mai caldă, cu sufletul mai înalțat.

